Toți copiii citesc

Literație în familie

Ghid pentru facilitatori

Toți Copiii Citesc

CE ESTE PROGRAMUL „LITERAȚIE ÎN FAMILIE”?

Învățarea cititului și scrisului nu începe și nici nu se termină la ușa clasei. Părinții sunt primii și cei mai importanți parteneri ai copilului în această călătorie, însă mulți nu știu exact cum să îi sprijine acasă fără ca lectura să devină o sarcină stresantă sau o temă școlară.

Programul „Literație în familie”, dezvoltat de Asociația Toți Copiii Citesc, este o intervenție gândită să conecteze școala/grădinița cu mediul de acasă, oferind părinților instrumente simple, dar fundamentate științific, pentru a transforma lectura zilnică într-un obicei plăcut și plin de sens.

DE CE UN PROGRAM DE LITERAȚIE ACASĂ?

- **Parteneriat real între profesori și părinți:** facilitatorii (educatori, învățători, consilieri sau alți membri ai comunității) nu le cer părinților să știe de la început ce au de făcut, ci parcurg și testează activitățile împreună cu ei, pas cu pas, în cadrul întâlnirilor lunare.
- **Consecvență, nu ore lungi de studiu:** Programul își propune doar 10–15 minute pe zi de activități ancorate în joc, discuții și conectare între părinte și copil.
- **Dezvoltare pe 6 domenii-cheie:** Activitățile sprijină dezvoltarea limbajului prin 6 tipuri de experiențe: citit cu voce tare, înțelegerea textului, cuvinte noi, jocuri cu sunete, decodare și scriere.

CE CONȚINE PACHETUL DE RESURSE?

O carte ilustrată pe care părinții o citesc și o explorează împreună cu micii cititori.

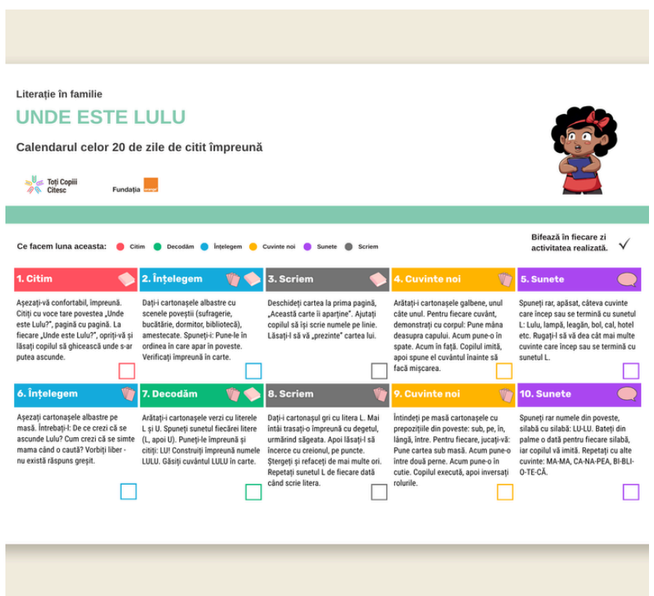

Un calendar de 20 de zile cu propuneri scurte de activități zilnice organizate pe culori și iconițe intuitive.

Un set de cartonașe colorate utile pentru jocurile dezvoltare a înțelegetii, a vocabularului, a decodării și de scriere.

Facilitatorul se întâlnește o dată pe lună cu un grup mic de părinți. Citind cartea împreună și încercând activitățile părinții capătă încredere că se vor descurca acasă. Apoi, părintele și copilul petrec câteva minute pe zi rezolvând propunerea din calendar și bifând ziua respectivă.

Toate resursele și materialele aferente programului sunt disponibile gratuit pe platforma asociației:
toticopiiicitesc.ro/literatie-in-familie/

DE CE NE ÎNTÂLNIM CU PĂRINȚII

Părinții sunt cei mai importanți parteneri ai noștri în drumul copilului spre citit, dar nu le cerem să știe dinainte cum pot proceda. Nu ne așteptăm ca părinții să ia acasă resursele pregătite (cartea, calendarul și cartonașele) și să se descurce singuri. Fiecare activitate dintre cele incluse în calendar o demonstrăm noi întâi, la întâlnirea lunară, o încercăm împreună cu ei și abia apoi o duc acasă.

De aceea întâlnirea lunară este inima programului. E momentul în care citim o carte împreună, ca adulți, și ne bucurăm de ea înainte să o citim copiilor. E și un moment în care fiecare aduce ceva bun, fie o gustare, fie o întâmplare frumoasă cu copilul din luna care a trecut, și în care avem timp să vorbim despre copii și despre cât de greu și de frumos e să fii părinte. Abia după ce ne-am așezat și ne-am ascultat unii pe alții trecem la materiale.

> Nu trebuie să știți dinainte cum se face. Vă arătăm noi fiecare activitate și o încercăm împreună.
> Ne vedem o dată pe lună, citim o carte împreună și vorbim despre copiii noștri.
> Acasă e nevoie doar de 10–15 minute pe zi, petrecute cu copilul.

CE PRIMESC FAMILIILE

În fiecare lună, familia primește o carte, un calendar de 20 de zile și un set de cartonașe. Calendarul propune câte o activitate scurtă pe zi, de 10–15 minute, pe care părintele o face acasă cu copilul. Activitățile sunt de șase tipuri, fiecare cu culoarea lui, iar cartonașele au pe spate culoarea activității la care se folosesc:

Citim · Decodăm · Înțelegem · Cuvinte noi · Sunete · Scriem

Iconița din colțul fiecărei zile îi spune părintelui de ce are nevoie. Cartea înseamnă că se lucrează cu cartea, cartonașele că se folosesc cartonașele, iar bula că activitatea se face doar oral.

Familiile copiilor de grădiniță primesc alte seturi de materiale decât cele ale școlarilor mici. Formatul e același, astfel încât o familie care trece de la grădiniță la școală regăsește culorile, iconițele și ritmul calendarului, doar că activitățile devin treptat mai dificile. Cărțile se pot parcurge în ordinea aleasă de grădiniță sau școală.

GRUPA MARE ȘI CLASA PREGĂTITOARE: CE E LA FEL ȘI CE DIFERĂ

Rolul facilitatorului e același în grădiniță și în școală: modelează activitățile, creează un grup în care părinții se simt bine și ține legătura cu familiile între întâlniri. Contextul diferă însă, iar câteva lucruri merită gândite diferit.

	GRĂDINIȚĂ	PREGĂTITOARE
Ce urmărim la copil	Limbaj oral bogat, plăcerea de a asculta povești, primele jocuri cu sunete și litere. Nu urmărim ca la final copilul să citească.	Legătura dintre sunete și litere, citirea și scrierea primelor cuvinte, înțelegerea textului. Calendarul consolidează ce se învață la clasă.
Ce îi îngrijorează pe părinți	„E pregătit pentru școală?” Merită spus că jocul cu sunete și conversația despre carte sunt exact pregătirea de care are nevoie.	„Rămâne în urmă?” Părinții tind să transforme activitățile în teme corectate. Merită spus că 10 minute de joc fac mai mult decât o pagină de exerciții.

	GRĂDINIȚĂ	PREGĂTITOARE
Legătura cu ce se face la grupă sau la clasă	La grădiniță citim alte cărți, dar urmărim aceleași obiective de învățare.	Nu contează că încă nu am predat la clasă literele pe care lucrează acasă. Activitățile de acasă vor fi o bază solidă pe care construim activitatea din clasă.
Contactul cu părinții	Mulți părinți vin zilnic să-și ia copilul, deci se poate vorbi informal aproape în fiecare zi.	Contactul zilnic e mai rar. Întâlnirea lunară se poate lega de ședința cu părinții sau se poate programa imediat după ore.
Ce poate spune facilitatorul despre copil	Ce a observat la grupă: ce povești îi plac, cum se exprimă, ce sunete recunoaște.	Ce progres concret vede la clasă: o literă nouă, un cuvânt citit singur, un cuvânt scris singur.

Când facilitatorul nu e chiar educatoarea grupei sau învățătoarea clasei, e bine să țină legătura cu ea. Câteva minute de discuție înainte de întâlnire îl ajută să le spună părinților ceva concret și pozitiv despre fiecare copil.

CINE POATE FI FACILITATOR

Facilitatorul nu trebuie să fie neapărat educatoarea grupei sau învățătoarea clasei. Este important însă ca părinții să aibă încredere în persoană, aceasta să se poată întâlni o dată pe lună cu părinții și să fie dispusă să încerce ea însăși activitățile înainte să le arate altora. Pot fi:

- educatoarea sau învățătoarea, ori un coleg sau o colegă de la altă grupă sau clasă
- consilierul școlar sau profesorul de sprijin
- mediatorul școlar sau asistentul social din comunitate
- bibliotecarul școlii sau al comunei
- un părinte care a mai parcurs programul și vrea să-i însoțească pe alții

Este util ca școala să aibă mai mulți facilitatori, fiecare cu un grup mic de familii, în jur de 5–8. Așa întâlnirile se pot programa la ore potrivite pentru fiecare grup, iar dacă cineva lipsește o lună, ceilalți pot prelua.
Pe lângă facilitatori, școala desemnează un coordonator. El ține legătura cu ATCC, se asigură că seturile ajung la timp și strânge la final de lună calendarele bifate.

EVALUAREA INIȚIALĂ ȘI FINALĂ

Recomandăm ca fiecare copil să fie evaluat la începutul programului, în septembrie sau octombrie, și la final, în mai sau iunie. Instrumentele de evaluare le oferim noi, împreună cu instrucțiunile de aplicare, separat pentru grădiniță și pentru școală.

- Evaluarea o face educatoarea, învățătoarea sau un alt cadru didactic instruit, la grădiniță sau la școală. Părinții nu evaluează copilul.
- Rezultatele se discută cu fiecare părinte în parte, niciodată în fața grupului. Pornim de la ce știe copilul și de la ce a câștigat, nu de la ce îi lipsește.
- Evaluarea inițială îl ajută pe facilitator să știe la ce să fie atent în grupul său, de exemplu dacă mulți copii au nevoie de mai mult sprijin la sunete.
- Evaluarea finală le arată părinților, cu date concrete, cât au contat cele 10 minute pe zi. Pentru mulți dintre ei e cea mai bună motivație să continue și în anul următor.

Datele ne ajută și pe noi, la ATCC, să vedem ce funcționează și să îmbunătățim materialele de la un an la altul.

CUM SE PREGĂTEȘTE FACILITATORUL ÎNAINTE DE FIECARE ÎNTÂLNIRE

Facilitatorul citește cartea și parcurge calendarul, încercând cu voce tare măcar câte o activitate din fiecare culoare. Cel mai important lucru de exersat e pronunția sunetelor. În calendar, /m/ înseamnă sunetul „m”, nu numele literei, „em” sau „me”. Părinții vor face așa cum îi aud pe facilitatori.

Alege apoi trei sau patru activități pe care le va modela la întâlnire. Merită să fie cele din primele zile ale calendarului, ca familiile să pornească sigure, și cele mai noi pentru părinți, de obicei cele de Sunete, Decodăm și Scriem.

La final verifică dacă seturile sunt complete și dacă fiecare familie are cartea, calendarul și cartonașele, tăiate și sortate pe culori.

PRIMA ÎNTÂLNIRE CU PĂRINȚII

Prima întâlnire are rolul de a-i face pe părinți să se simtă bineveniți și în stare să lucreze cu copiii acasă. E bine să începem cu o scurtă prezentare a fiecăruia și cu o întrebare simplă, de pildă „Ce poveste vă plăcea când erați mici?”. Mesajele care contează cel mai mult sunt următoarele:

- Nu sunteți singuri. Fiecare activitate o facem întâi împreună, aici, înainte să o faceți acasă.
- Zece minute pe zi, petrecute împreună, contează mai mult decât o oră din când în când.
- Nu e nevoie ca părintele să citească fluent. Multe activități se fac doar vorbind, privind imaginile sau jucându-se cu cartonașele. Un frate mai mare sau un bunic poate citi textul cu voce tare.
- Nu se dă niciun test acasă. Dacă o zi a fost sărită, se continuă a doua zi, de unde au rămas.
- Copilul trebuie lăudat pentru efort. Dacă greșește, părintele repetă corect, fără să-l corecteze apăsat.
- La sfârșitul lunii, familia aduce calendarul cu zilele bifate. Nimeni nu e judecat după cât a bifat.

Tot la prima întâlnire se explică pe scurt evaluarea inițială: ce este, cine o face și cum vor afla părinții rezultatele.

ÎNTÂLNIREA LUNARĂ (60 DE MINUTE)

Ordinea de mai jos pune oamenii înaintea materialelor. Primul sfert de oră e despre părinți și copii, iar abia apoi trecem la carte și la calendar. Dacă se poate, merită ca în timpul întâlnirii cineva să stea cu copiii, într-o sală alăturată. Ora se alege în funcție de părinți.

Primire și „ceva bun” (15 min).
Fiecare aduce ceva bun: o gustare de împărțit, o întâmplare frumoasă cu copilul. Lăsăm loc și pentru ce a fost greu, de la somn și ecrane până la frați care se ceartă. Facilitatorul ascultă mai mult decât vorbește, iar când e cazul îi lasă pe părinți să-și dea idei unii altora.

Citim cartea împreună (10 min). Facilitatorul citește cartea nouă cu voce tare, exact cum ar face-o părintele în ziua 1, cu pauzele și întrebările din calendar. Părinții sunt, pentru câteva minute, ascultătorii.

Modelăm activitățile (20 min).
Facilitatorul face fiecare activitate aleasă după modelul „eu fac, facem împreună, faceți voi”. Întâi o arată de la început până la sfârșit, cu un părinte voluntar în rolul copilului. Apoi o fac toți împreună. Apoi se trece la exersare.

Plan pentru luna în curs (5–10 min).
Fiecare familie își ia setul și spune când va face activitatea din ziua 1. Merită ca ziua 1 să fie chiar seara aceea.

CE ÎI AJUTĂ PE PĂRINȚI SĂ FOLOSEASCĂ MATERIALELE

Din experiența de până acum, câteva lucruri simple fac diferența între un calendar care stă în sertar și unul folosit zi de zi.

Acasă

- Un moment fix al zilei. Activitatea se leagă cel mai ușor de ceva ce familia face oricum: după cină, înainte de culcare. La întâlnire, fiecare părinte își alege momentul și îl spune cu voce tare.
- Un loc pentru set. O cutie sau un plic în care stau cartea și cartonașele, sortate pe culori, și calendarul pus la vedere, pe frigider sau pe perete.
- Copilul bifează. Când copilul face singur bifa în pătrățel, calendarul devine al lui și de multe ori el e cel care îi amintește părintelui.
- Cartea se recitește. Copiii mici iubesc repetiția. A cincea lectură a aceleiași cărți e la fel de valoroasă ca prima, iar părinții trebuie să știe că nu „pierd timpul”.
- Toată familia poate participa. Frații mai mari, bunicii sau alt adult din casă pot face activitatea din ziua respectivă. Calendarul nu e doar al mamei.

La grădiniță sau la școală

- Aceeași carte și în grupă sau în clasă. Când copilul aude povestea și la grădiniță sau la școală, o recunoaște acasă și o cere din nou.
- Un colț al lunii. Coperta cărții lunii și câteva desene ale copiilor afișate în sala de grupă sau de clasă le arată părinților, la fiecare venire, că programul e viu.
- Celebrarea la final de lună și de an. Un abțibild pentru fiecare calendar adus, iar la final de an o mică serbare în care copiii „citesc” părinților povestea preferată.

Pentru familiile care au nevoie de mai mult sprijin

- Părinți care citesc greu. Facilitatorul poate trimite pe grupul părinților o înregistrare audio în care citește cartea, ca familia să o asculte împreună cu copilul. Activitățile cu bulă se pot face fără niciun text.
- Părinți care nu pot veni. Setul ajunge acasă prin copil, însoțit de un telefon de cinci minute în care facilitatorul explică primele trei zile. Fără reproșuri, cu invitația deschisă pentru luna următoare.
- Familii care s-au oprit. O întrebare caldă („Cum a mers luna asta?”) aduce mai mulți părinți înapoi decât o amintire că n-au bifat.

ÎNTRE ÎNTÂLNIRI

Un mesaj scurt pe grupul părinților, o dată pe săptămână, îi ajută să nu se oprească. Poate fi o poză, o întrebare („Ce cuvinte cu /s/ a găsit copilul azi?”) sau o simplă amintire. Când părinții trimit ei înșiși poze sau povești din activități, grupul devine un loc în care se încurajează unii pe alții. Pozele cu copii se distribuie doar cu acordul părinților.

CE URMĂRIM

La fiecare întâlnire, coordonatorul notează lista familiilor care au participat, câte au luat setul de materiale și câte zile a bifat fiecare familie. Notează și una-două observații de la părinți. Împreună cu rezultatele evaluării inițiale și finale, aceste date ne ajută să vedem ce funcționează și să îmbunătățim materialele de la un an la altul.

DESPRE ACEST PROGRAM

Acest program este pilotat în cadrul programului „Învățare pentru toți”, finanțat de Eriks Development Partner, iar resursele au ajuns în comunități cu susținerea Fundației Orange prin proiectul „Poveștile care nu s-au scris niciodată”.

ECHIPA DE DEZVOLTARE

Sorana Pogăcean, Alina Răducanu, Liliana Chivulescu, Maria Denov, Roxana Blidaru, Mihaela Beldeanu, Alina Boariu

Notă privind drepturile de autor:
Toate drepturile sunt rezervate Asociației „Toți Copiii Citesc”.

Toate resursele pot fi folosite gratuit, dar nu pot fi comercializate, modificate sau republicate fără acordul explicit al asociației.

Dacă folosiți aceste resurse, ne-ar plăcea foarte mult să auzim de la dumneavoastră pe adresa de e-mail: **citim@atcc.ro**.

Toate resursele și materialele sunt disponibile pe site-ul: toticopiiicitesc.ro